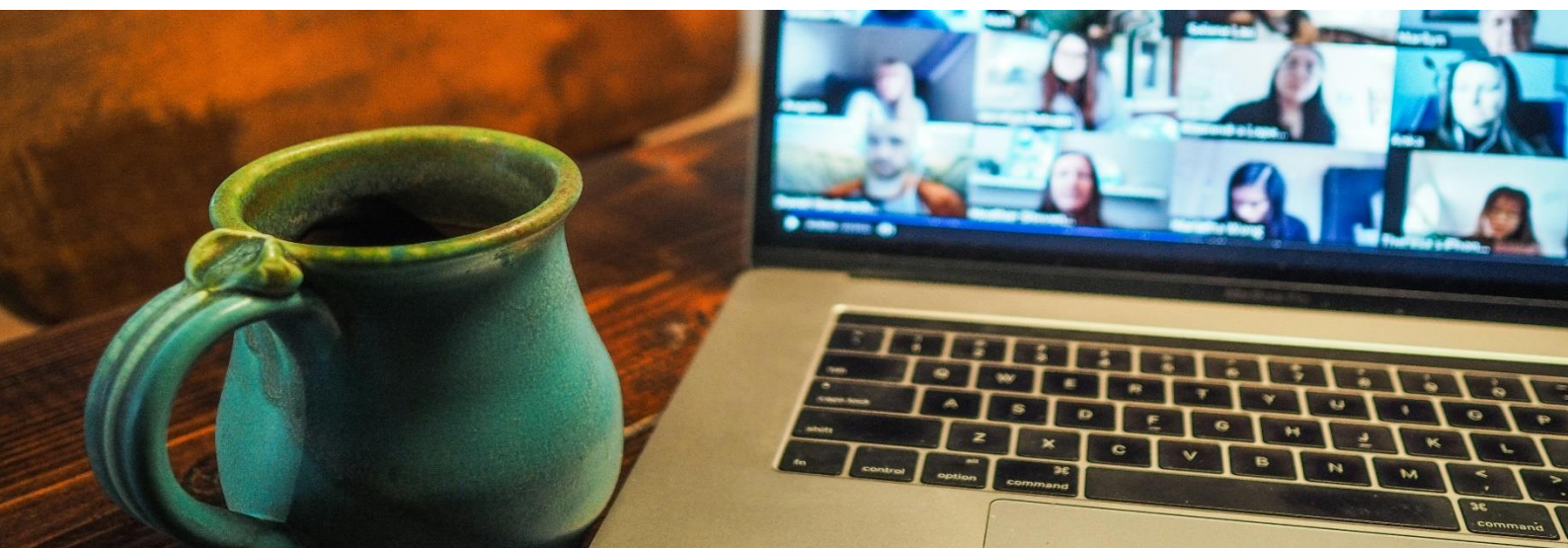

Zet grondrechten centraal bij uitvoering Digitaledienstenverordening (DSA)

Op weg naar veilige en inclusieve online omgevingen

Bericht aan het parlement

Op 3 oktober 2024 spreekt uw Kamer in een plenair debat met de minister van Economische Zaken en Klimaat over de uitvoeringswet van de Digitaledienstenverordening. Het Rathenau Instituut geeft u enkele aanbevelingen mee over deze uitvoeringswet.

De Digitaledienstenverordening (vaak aangeduid als DSA) poogt bij te dragen aan de veiligheid, voorspelbaarheid en betrouwbaarheid van online omgevingen. De verordening heeft ook de potentie om de positie van gebruikers ten opzichte van (grote)

online platformen en andere tussenhandeldiensten zoals hostingbedrijven, te versterken. Eerst waren gebruikers afhankelijk van de bereidwilligheid van platformen om hun fundamentele rechten te beschermen. Bijvoorbeeld voor het toepassen van transparante inhoudsmoderatie (ook wel contentmoderatie genoemd). Nu schrijft de verordening verplichtingen en procedures voor waar tussenhandeldiensten aan moeten voldoen. Daarmee is de tijd van vrijblijvendheid voorbij. Goed toezicht op de verordening is daarvoor wel cruciaal.

Het Rathenau Instituut geeft op basis van het onderzoeksrapport Online ontspoord (2021)¹ en lopend onderzoek naar inclusieve online omgevingen² een viertal overwegingen mee die de effectiviteit van de verordening kunnen versterken.

1. Aansturen en toezicht houden op het gebruik van het internationale normenkader

De verordening stelt dat alle tussenhandeldiensten naar behoren rekening moeten houden met internationale normen ter bescherming van mensenrechten.³ Ook in de Memorie van Toelichting op het wetsvoorstel wordt kort benoemd dat de leidende beginselen inzake bedrijfsleven en mensenrechten van de Verenigde Naties⁴ handvatten kunnen bieden aan tussenhandeldiensten bij het maken van belangenafwegingen. Deze beginselen bieden inderdaad een krachtig en bewezen instrument om bedrijven te ondersteunen. **Het verdient dan ook overweging om in de uitvoeringswet op te nemen dat de toezichthouder deze richtlijnen actief onder de aandacht brengt bij tussenhandeldiensten, op het gebruik ervan toeziet, en eventueel ondersteuning biedt.**

2. Een toegankelijk loket voor burgers

De invoering van de uitvoeringswet betekent dat de ACM het aanspreekpunt wordt voor Nederlandse burgers die vermoeden dat tussenhandeldiensten de digitaledienstenverordening overtreden.⁵ De meerwaarde van de verordening voor burgers valt of staat bij een toegankelijk loket om te melden dat diensten de wet niet nakomen. Ook de nog nader te bepalen buitengerechtelijke geschillencommissie krijgt voor burgers een cruciale functie. Het is dan ook van belang dat deze nog aan te wijzen organisatie(s) over voldoende kennis, expertise en menskracht bezitten om klachten aan te kunnen.

De Uitvoeringswet en Memorie van Toelichting bieden nog weinig inzicht in hoe de ACM als digitaledienstencoördinator een aanspreekpunt voor burgers gaat vormen. **De Kamer kan overwegen de minister te verzoeken om kenbaar te maken op welke wijze en waar burgers straks hun recht kunnen halen als tussenhandeldiensten zich niet aan de verordening houden.**

¹ <https://www.rathenau.nl/nl/digitalisering/online-ontspoord>

² <https://www.rathenau.nl/nl/dossiers/werken-aan-inclusieve-sociale-media>

³ Zie overweging 47 van de digitaledienstenverordening.

⁴ https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/guidingprinciplesbusinessshr_en.pdf. Zie ook een verdere handreiking van deze principes vanuit de OESO: <https://www.oesorichtlijnen.nl/oeso-richtlijnen/due-diligence/documenten/publicatie/2019/06/06/oeso-due-diligence-handreiking-voor-mvo-nls>

⁵ Artikel 53 van de verordening voorziet in de mogelijkheid voor burgers om een klacht in te dienen bij de digitaledienstencoördinator.

3. Aanbrengen van prioriteiten in toezicht

De digitaledienstencoördinator gaat toezien op een aantal zorgvuldigheidsverplichtingen uit de verordening, zoals het verbod op misleidende of manipulerende online interfaces en de verplichte transparantie van aanbevelingssystemen.⁶ Die bepalingen gelden ook voor kleinere online diensten. De uitvoeringswet is niet specifiek over de focus van de toezichthouder. **De Kamer kan overwegen om de ACM te verzoeken om duidelijk te maken hoe het prioriteiten gaat verdelen. De Kamer kan overwegen prioritering te vragen op de volgende twee aspecten van de verordening:**

a. Aandacht voor moderatie van evident illegale inhoud

In eerder onderzoek liet het Rathenau Instituut zien dat schadelijke content online zowel voor slachtoffers als omstanders een inbreuk kan maken op hun grondrechten. De digitaledienstenverordening stelt Europese regels voor transparante inhoudmoderatie die ook door gebruikers bevochten kan worden. Een terechte vrees is dat inhoudmoderatie tot censuur kan leiden.⁷ De verordening bevat bepalingen (zoals art 14) die ervoor moeten zorgen dat grondrechten van burgers worden beschermd bij inhoudsmoderatie.

Door de uitvoeringswet krijgt de ACM als digitaledienstencoördinator bevoegdheid om tussenhandeldiensten aan te spreken op de wijze waarop zij aan transparante inhoudsmoderatie doen. Bij twijfel over illegaliteit van online inhoud past terughoudendheid van de toezichthouder en is een oordeel aan de rechter. Echter, bij het stelselmatig hosten van evident illegale inhoud, zoals *deepnudes* van Nederlandse acteurs⁸ of het online oproepen tot geweld tegen bepaalde groepen, worden wettelijke grenzen duidelijk overschreden. **De Kamer kan overwegen aan de toezichthouder mee te geven om platformen en hostingbedrijven die stelselmatig de verspreiding van illegale content blijven faciliteren, met prioriteit aan te spreken op hun verantwoordelijkheden die voortvloeien uit de verordening.**⁹

b. Aandacht voor verschillende typen tussenhandeldiensten

Het is belangrijk te beseffen dat schadelijke inhoud en gedrag ook voorkomen op kleinere platformen, terwijl de aandacht meestal uitgaat naar de allergrootste online tussenhandeldiensten. Platformen waar veel schade voorkomt, of die gebruikt worden door specifieke kwetsbare groepen zoals kinderen, zouden daardoor buiten de boot kunnen vallen. **De Kamer kan overwegen om de digitaledienstencoördinator de suggestie mee te geven om bij aanvang een onderzoek te doen naar welke kleinere platformen gebruikt worden door kwetsbare groepen en deze platformen expliciet mee te nemen in het toezicht.**

⁶ Zie artikel 25 en 27 van de verordening.

⁷ Zie ook ons eerdere bericht aan het parlement: <https://www.rathenau.nl/nl/berichten-aan-het-parlement/desinformatie-bestrijden-censuur-vermijden>

⁸ <https://nos.nl/artikel/2513371-vrouwelijke-bn-ers-overwegen-aangifte-vanwege-deepfake-pornovideo-s>

⁹ Het gaat o.a. om de verplichting toegankelijke meldings- en actiemechanismen in te stellen om illegale inhoud te melden, het tijdig reageren op meldingen en het schorsen van mensen die vaak illegale inhoud delen.

Gerelateerde publicaties

Online ontspoord

<https://www.rathenau.nl/nl/digitalisering/online-ontspoord>, Rapport, Rathenau Instituut 2021.

Desinformatie bestrijden, censuur vermijden

<https://www.rathenau.nl/nl/berichten-aan-het-parlement/desinformatie-bestrijden-censuur-vermijden>, Rapport, Rathenau Instituut, 2020.

Werken aan Inclusieve online omgevingen

<https://www.rathenau.nl/nl/dossiers/werken-aan-inclusieve-sociale-media>, Rathenau Instituut, lopend.
